

karşılıklı ve gâşiyesi omuzunda olduğu halde Arslanşah'ın önünde yürümüşdür.

Anadolu Selçukluları'nda da gâşiyesi hükümdarlık alâmeti olarak kullanılmaktaydı. Anadolu Selçukluları'yla ilgili kaynaklarda görüldüğü üzere hıristiyan hükümdarlar da gâşiyeyi hükümdarlık alâmeti kabul etmekteydiler. Eyyübîler'de I. el-Melikü'l-Âdil devrinden sonra sık sık varlığı zikredilen gâşiyesi Memlükler Devleti'nde de hükümdarlık alâmeti olarak kullanılmıştır.

Gâşiyeye ayrıca ilmiye sınıfına mensup şahıslarla devlet erkânı tarafından da kullanılmaktaydı. Müslüman Türk devletlerinde bunun ilk örneğine Gazneliler devrinde rastlanmaktadır. Ancak Gazneliler döneminde gâşiyenin ilmiye sınıfına mensup şahısların dışındaki kişiler tarafından kullanılması şikâyetlere sebep olmuştur.

Osmanlılar'da da ilmiye sınıfıyla devlet erkânının gâşiyeye kullandığı görülmekte ve mevleviyet derecesine kadar çıkmış olan kadıların bindikleri atların örtüsüne gâşiyeye (haşa) denildiği bilinmektedir. Yemen fâtihi Vezîriâzam Koca Sinan Paşa 1596'da öldüğü zaman geride bıraktığı servet içinde iki de murassa' gâşiyeye bulunmuştu. Fesin kullanılmaya başlanmasından sonra defterdar, reîsülküttâb, şıkk-ı sâni defterdarı, nişancı ve defter emininin başlarına fes giyip gâşiyeli ve takımlı ata binmeleri kanun olmuştu. Bu örnekle, gâşiyenin Osmanlılar tarafından son zamanlara kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Târîh* (nşr. Halîl Hatîb Rehber), Tahran 1368, II, 634; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, I, 156; X, 47-48; Bündeârî, *Zübdetü'n-Nuşra*, s. 55; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, X, 50; Sibî İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân* (nşr. Ali Sevim), Ankara 1968, s. 61-62; İbn Bîbî, *el-Evâmîrü'l-âla'iyye*, s. 29; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, IV, 7; *Târîh-i Âl-i Selçuk* (nşr. ve trc. F. N. Uzluk), Ankara 1952, metin, s. 16, Türkçe trc., s. 9; İbrahim Kafesoğlu, *Sultan Melikşah Devrinde Büyük Selçuklu İmparatorluğu*, İstanbul 1953, s. 121; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 308; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1971, s. 245, 268-269; M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey ve Zamanı*, İstanbul 1976, s. 42; a.m.f., *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, Ankara 1984, II, 270, 277-278; Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Devrinde Eyyübîler Devleti*, İstanbul 1983, s. 103; Erdoğan Mercil, "Gâşiyeye ve Selçuklular'da Kullanılışına Dâir Bazı Örnekler", *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan*, Ankara 1985, s. 321-328; Dihhudâ, *Luğatnâme*, XX, 49-50; "Ghâshiyah", *EI²* (İng.), II, 1020.

ERDOĞAN MERÇİL

GÂŞİYE SÜRESİ

(سورة الفاشية)

Kur'an-ı Kerim'in
seksen sekizinci süresi.

Mekke'de nâzil olmuştur, yirmi altı âyettir. *Fâsıla**sı (ث.ة.ر.ع.م) harfleridir. Adını birinci âyette geçen ve "örtün, bürüyen, kaplayan" veya "örttü, ansızın gelip insanı saran üzücü ya da sevindirici hadise" mânasına gelen gâşiyeye kelimesinden alır. Tefsirlerde gâşiyenin bu sûrede istiare yoluyla kıyameti, cehennem ateşini veya cehennem ateşine atılacak olanları ifade ettiği şeklinde farklı görüşler ileri sürülmüş olup bunların ilki sûrenin muhtevasına daha uygun görünmektedir.

Sûrenin ilk yedi âyeti cehennem ehlinin, ardından gelen dokuz âyeti de cennet ehlinin durumunu tasvir eder. Daha sonra ebedî saadetle ebedî bedbahtlığın temel unsurunu teşkil eden iman ve inkâr konularına geçilerek Allah'ın varlık ve kudretine inanmak için tabiatın yaratılış ve işleyişinin incelenmesi tavsiye edilir. Hz. Peygamber'den, İslâm'a davet hususunda zor kullanma yerine uyurucu bir tutum takip etmesi istenir. Sûre, bütün insanların Allah'ın huzuruna

Gâşiyeye sûresinin muhakkak hattıyla yazılmış âyetleri

döneceklerini ve bizzat O'nun tarafından hesaba çekileceklerini belirten âyetlerle son bulur. Bu âyetler, bazı Şîa gruplarının kabul edilen ve mahşer halkının Hz. Ali tarafından hesaba çekileceğini ileri süren görüşle, bir kısım tarikat mensuplarının âhirette kendi hesaplarının şeyhleri tarafından görüleceği vehmini doğuran telakkilerinin yanlış olduğunu açıkça ispat etmektedir.

Hz. Peygamber'in cuma ve bayram namazlarında Gâşiyeye sûresini okuduğu rivayet edilmektedir. Zemahşerî ve Beyzâvî gibi bazı müfessirlerin naklettiği, "Allah Gâşiyeye sûresini okuyanın âhiret hesabını kolaylaştırır" meâlindeki hadisin mevzû olduğu kabul edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgîb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "ğşy" md.; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, "ğşy" md.; *Lisânü'l-Ârab*, "ğşy" md.; *Kâmus Tercümesi*, "ğşy" md.; Müslim, "Cum'a", 62-63; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Bulak), XXX, 101-102; Fahreddin er-Râzî, *Me-fâthü'l-ğayb*, Beyrut, ts. (Dâru lhyâi't-türâsi'l-Arabî), XXXI, 150; İbn Hacer, *el-Kâfi's-şâf* (Zemahşerî, *el-Keşşâf* içinde), Kahire 1373/1963, IV, 595; Şevkânî, *Fethü'l-kadîr*, V, 422, 431; Âlûsî, *Râhu'l-me'ânî*, Kahire, ts. (Dâru lhyâi't-türâsi'l-Arabî), XXX, 111-112, 118.

BEKİR TOPALOĞLU

GATAFÂN (Benî Gatafân)

(بنو غطفان)

Adnânîler'e mensup
bir Arap kabilesi.

Kabilenin soyu Gatafân b. Sa'd b. Kays b. Aylân b. Mudar b. Nizâr b. Mead yoluyla Adnân'a ulaşır. Tamamen göçebe bir hayat süren Gatafânîliler önceleri, Hicaz ile Şemmer dağları arasında Necid'den Mekke'nin güneyine kadar uzanan bölgelerde otururlardı. Daha sonra çeşitli yerlere dağıldılar. Cengâverlikleriyle tanınan Gatafân'ın başlıca kolları Fezâre, Eşca', Abs, Zübyân, Muhârib, Sa'lebe ve Mürre'dir. Câhiliye devrinde Abs ile Zübyân arasında vuku bulan Dâhis Savaşı meşhurdur.

Gatafânîliler Câhiliye devrinde putpe-rest olup Nahle'de bulunan Uzzâ'ya tapıyorlardı. Putun üzerine bir bina yapıp tapınak haline getirmişler ve bir de bakıcı tayin etmişlerdi. Ayrıca Suriye taraflarında bir tepede Ukaysır adlı putları vardı, burayı tavaf eder ve yanbaşında tıraş olurlardı. Gatafânîliler'in Bussâ adlı bir mâbedleri daha vardı. İkinci Akabe Biatı'nda bulunarak Hz. Peygamber'e biat eden ve önce Mekke'ye, sonra da